

ДАКТИЛОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКА - це система одноручних пальцевих знаків (дактилем), кожен з яких відповідає літері української абетки. Термін «дактилологія» походить з грецької *daktilos* – палець та *logos* – слово, учіння, що відображає специфіку спілкування осіб з порушеннями слуху, а також слово або поняття, яке позначається пальцями. Термін загальноприйнятий і широко використовується як у вітчизняній, так і зарубіжній сурдопедагогічній літературі. В дактилології укр. 33 дактилеми (пальцевий показ літери). Кожна дактилема позначає графему: - а, - б, - в, - г. Позначення дактилем в українській дактилології відбувається з урахуванням мовленнєвої норми як стандарту (прийняті в суспільній комунікативній практиці осіб з порушеним слухом правила показу використання, вживання дактилем, що характеризуються системністю, історичною, соціальною обумовленістю, стабільністю, передаються трьома способами: лише конфігурацією пальців (23), з додаванням руху пальця (1) чи кисті рук (9). У навчально-виховному процесі осіб з порушеннями слуху застосовують стандартизовану одноручну дактилологію. Укр. дактильне мовлення – комунікація за допомогою пальцевої абетки, одна з форм української мови. Функціонування дактильного мовлення підпорядковується усталеним правилам (основним, додатковим і технічним). Основні правила: а) дактилювання відбувається відповідно норм правопису і стосується особливостей показу: великої літери, абрєвіатури, дефісу у словах, перенесенні слів, подовження (подвоєння) та знаків (крапка, двокрапка, три крапки, кома, крапка з комою, знак запитання, знак оклику, тире, які показуються конфігурацією – „випрямлений вказівний палець, всі інші пальці затиснуті в кулак, долоня звернена до співбесідника“. Лапки показуються двома руками одночасно на одному рівні при згинанні і розгинанні пальців у фалангах. Дужки - двома вказівними пальцями обох рук одночасно на одному рівні при описі дужок; б) дактилювання супроводжується усним промовлянням з чіткою артикуляцією кожного звуку (дві форми мовлення стають видимими, що підвищує ступінь сприймання і зчитування усно-дактильної інформації); в) безпосередня присутність при комунікації другого учасника (учасників), дактильне мовлення між двома або більше мовцями передбачає конкретну

обстановку, може бути ситуативним і коротким, зрозумілим лише учасникам діалогу (бесіди). Додаткові правила: а) позначення дактилем має бути точно відтвореним, оскільки неправильність показу дактилем як і безграмотне написання ускладнює зорове сприймання, розуміння, і, як наслідок, спілкування дактильним мовленням; б) дактилювання ведеться плавно, кожна дактилема практично переходять одна в іншу, що забезпечує підвищення темпу мовлення і синхронності артикуляції, зменшує втомлюваність руки і зору, сприяє кращому розумінню повідомлення; в) використання пауз між словами і зупинок у кінці речень. Технічні правила: дактилювання відбувається рукою, яка є доміантною для людини; рука дактилюючої особи зігнута у ліктьовому суглобі і піднята вгору, тримається без напруження; лікоть має бути притуленим до тулуба; кисть руки знаходиться на рівні ключиці, збоку від обличчя, не прикриває його, звернена долонею до співбесідника. Під час дактилювання рука залишається сталою або рухається поступово в бік. Розроблено систему вправ для опанування дактилологією укр. (Кульбіда С., 2013). Дактилологія укр. використовується, як допоміжний засіб навчання, у дошкільних закладах компенсуючого типу, спеціальних закладах загальної середньої освіти (Н 90 і Н 91), закладах різних рівнів акредитації.

Лит.: 1. Краєвський Р. Мова жестів глухих. К.: Радянська школа, 1964. С.13; 2. Іванюшева Н., Кульбіда С. Українська дактильна абетка : навч.-мет. посібник. К., 2006; 3. Кульбіда С. Правила дактилювання. Дефектологія. 2006. №1. С.39 – 41. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/714943>; 4. Кульбіда С. Українська дактилологія : посібник. К.: Пед. думка, 2007. 5. Засенко В., Кульбіда С. Дактилологія. Енциклопедія суч. України. Т. 7. К.: Інститут енцикл. досліджень, 2008. С.496. 6. Кульбіда С. Дотримання мовленнєвої норми під час опанування дактиля нечуючими учнями. Дефектологія. № 3. 2008. С.34 – 40. Режим доступу lib.iitta.gov.ua/710490. 7. Кульбіда С. Орієнтовна модель опанування української дактилології Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання, 2. С. 12-14. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/711529/> і <http://lib.iitta.gov.ua/711530/>

С.В.Кульбіда